

SADNI VRT

Še o snaženju sadnega drevja

V predzadnji številki smo v članku o snaženju sadnega drevja obravnavali škodo, ki jo povzročajo neveščji snažilci s pretiranim obrezovanjem sadnega drevja. Pa to ni edina napaka, ki jo vidimo v naših sadovnjakih. Ali Vam še ni padlo v oči, da so debela v nekaterih sadovnjakih tako oguljena, da kažejo čisto svežo rumenkasto-zeleno ali skoraj belo notranjost skorje, dočim je vrhnja, tako imenovana plutovina, nasta plast povsem odstranjena.

Ali je tako močno odiranje (to ni več ostrgavanje) drevesne skorje res nujno ali morebiti celo koristno?

Kakšen pomen in nalogo ima skorja na sadnem drevesu? Skorja je zunanji plašč drevesa, ki ga varuje pred mrazom, izhlapevanjem itd.

Ko je drevo doseglo neko določeno starost, se prične nabirati na debelu — zlasti pri tleh — odmrla skorja. Prav za prav bi tudi ta še lahko služila prej omenjeni nalogi, da drevo izolira; odstranjujemo jo le zaradi tega, ker bi sicer dajala zavetje raznim sadnim škodljivcem, zlasti če se naselijo na njej lišaji in mahovi. Da bi ti lišaji jemali za svoj razvoj potrebne hranilne snovi iz drevesa, ni res, le toliko so nam nadležni,

ker najdejo sadni škodljivci v njih še boljše zavetje kot v sami odmrli skorji.

Ker torej vidimo, da odmrla drevesna skorja sama na sebi ni za drevo še nobena nesreča, jo bomo odstranili le v toliki meri, kolikor je to v resnici potrebno zaradi zatiranja sadnih škodljivcev, a pri tem bomo gledali, da zdrave in kompaktne drevesne skorje ne bomo nikjer našli.

Jekleno strguljo, kakršno je v ta namen dobiti v trgovini, bomo uporabili le pri najstarejših drevesih, ki imajo na sebi že debelo plast skorje in lišajev. V večini primerov pa bomo lahko opravili s ščetko iz jeklene žice, ki se dobi v železnicah in posebnih trgovinah v raznih oblikah in velikostih.

Ce le mogoče, bomo drevje ostrgavali v vlažnem vremenu, ker je skoraj tedaj bolj prožna, se lepo odluči od drevesa, ne da bi nastajale rane.

Da pa bo uspeh snaženja popoln, je treba vse, kar smo nastrgali z drevja, pobrati in sežgati. Najbolj enostavno je, ako še prej kot smo pričeli z delom, pogrnmemo okrog debela kos vrečevine ali kaj podobnega; ko smo snaženja enega drevesa končali, stresemo te smeti v pripravno posodo, po končanem delu pa takoj vse skupaj sežgemo.

— b

P O L J E

Sejmo več oljnih rastlin

V naši pokrajini je treba pripisovati prav posebno važnost maščobam, kajti vsi znaki kažejo, da bo preskrba prebivalstva s tem hranivom čedalje težja in da bomo v kratkem skoraj popolnoma navezani na lastno proizvodnjo. Zato je treba napeti vse kripelje, da bomo pridelali doma čim več tega dragocenega človeškega hraniva.

Ker je število prašičev in krav močno padlo, ne moremo misliti na to, da bi naglo

zvišali proizvodnjo sala in masla. Najhitreje in najuspešneje si moremo pomagati, ako sejemo oljne rastline.

Znano je, da je izmed vseh maščob olje za človeka najprikladnejša zabelja, ker je najlaže prebavljivo in v tem daleč prekaša ne samo loj, ampak tudi svinjsko mast, ki je mnogo ljudi ne prenaša.

Posebnega upoštevanja vredna pa je še sledeča okolnost: Če bi imeli dobro domače olje, bi uživali po kmetih mnogo več surove rastlinske hrane, ki je bogata z vitamini in rudninskimi snovmi in zato človeškemu te-

lesu, posebno mlademu, ki še raste, neobhodno potrebna za pravilen razvoj. Za pravilno, zdravju primerno prehrano bi morali v vseh letnih časih, tudi pozimi, uživati poleg kuhane hrane tudi dosti surove hrane v obliki različnih solat. Olje pa ni samo človeku najprikladnejša maščoba, ampak je za nekatere bolezni naravnost zdravilno. To velja med drugim zlasti za žolčne kamne in za vsa obolenja žolčnega mehurja. Ako uživamo olje, jetra močneje izločajo žolč, da le-ta ne zastaja v žolčnih vodih in da se ne tvorijo žolčni kamni.

Je pa tudi zelo važen gospodarski razlog, ki nas sili k temu, da sejemo več oljnih rastlin, t. j. namreč pridelek oljnih tropin, ki so najboljše in najizdatnejše tečno krmilo za molzne krave. Pri krmljenju molzne živine kakor tudi mlade, rastoče živine gre namreč za to, da dobijo živali dovolj beljakovin, ako hočemo dobiti dosti mleka, oziroma če hočemo pospešiti rast. Ako molzne živali ne dobijo v krmilni zadostne količine beljakovin, ne morejo dajati mleka, ker se samo iz beljakovin krme tvori beljakovina mleka. Če se zadovoljimo s skromno množino mleka, potem zadostuje dobro, mlado pokošeno ter lepo posušeno sladko seno in dodatek detelje. Vendar bo ostala molznost krav ob samem senu in detelji skromna, ako ne dodajamo nikakega tečnega krmila. Še mnogo slabše je z molznostjo krav, ako mešamo senu slamo, kar se pri nas redno dogaja. Zelo malo beljakovin je tudi v pesi, korenju in repi. Ako hočemo torej molznost količkaj zvišati, je neobhodno potrebno, da dodajamo kako tečno krmilo, ki ima veliko beljakovin. Izmed dobrih, doma pridelanih tečnih krmil ima kmet na razpolago le pšenične otrobe, ki pa jih je mnogo premalo za vso zimsko dobo. Poleg tega imajo pšenični otrobi le 14—15% beljakovin ter 4,5% maščob, medtem ko je v oljnih tropinah 30 do 45 in tudi več odstotkov beljakovin. Omenjeno bodi, da koruza in ječmen za molzno živino sploh nista tečno krmilo, ker ima krmilno žito veliko škroba (okrog 65%), beljakovin pa razmeroma le malo (9—10%). Zato se krave po koruzi in ječmenu pač odebele, ne dajo pa zato skoraj nič več mleka. Otrobi so v tem pogledu nekoliko boljši, vendar le malo prekašajo prav dobro seno, oljnih tropin pa še zdaleka ne dosega. Kar napravljajo oljne tropine posebno prikladne za molzno živino, je pa okolnost, da so njihove beljakovine prav lahko prebavljive, znatno bolj kakor v otrobih. Točni krmilni poskusi kažejo, da se poveča molznost, če dodamo osnovni krmilni 1 kg oljnih tropin, za okroglo 4 litre, če je seveda osnovna krma zadostna in kakovostno neoporečna in če vsebuje zadostno množino drugih re-

dilnih snovi, predvsem ogljikovih vodikov (škrob). Iz 1 kg oljnih tropin dobimo pod temi pogoji 4 litre več mleka, 1 kg pšeničnih otrobov pa zviša množino mleka le za 2 litra.

Izmed oljnih rastlin sta za nas najvažnejši sončnica in buče. Sončnica pri nas razen v visokih legah povsod dobro uspeva, če je le zemlja dosti globoka in ji ne manjka apna. Najboljša je srednje težka in rahla zemlja. Sejmo jo ne samo ob robu njiv in med koruzo kakor je bila doslej navada, ampak tudi v čistem nasadu. Setev v čistem nasadu ima celo nekatere prednosti, zlasti da sončnico laže oskrbujemo (trganje stranskih poganjkov) in spravljamo ter da imamo pri delu manj boje, kakor pa če je sončnica nasajena med koruzo. V zelo vetrovni legah pa se bomo kljub temu raje odločili za mešan nasad.

Tam, kjer sončnica ne uspeva in pa v neposredni bližini mest, bomo zaradi vrabcev namesto sončnic sadili buče, in sicer mnogo več kakor doslej, ker bo treba oddati predpisano količino semena. Semena seveda ne bomo pokrmili, ampak ga bomo vsega pobrali iz buč in posušili. Tu pride lahko oljno seme tako rekoč zastoj, ker smo sadili buče doslej samo zaradi krme, dragoceno oljno seme pa pokrmili. One buče, ki nam ostanejo za zimsko krmljenje, spravimo na suh, zračen, a zaveten prostor, da se še potem nekoliko posuše in da ne gnijejo. Ko nastopi mraz, jih je treba dobro založiti s slamo ali senom, da ne zmrznejo.

Pripravlja se posebna uredba, s katero so vsi lastniki kmetijskih zemljišč obvezani posejati določeni del (približno eno desetino) njivske površine z oljnimi rastlinami. Zato mislite že sedaj, kje boste prihranili to površino in kako boste uredili svoje spomladanske setve, da boste imeli potreben prostor za sončnice.

Pogoji, ki so predpisani za oddajo oljnega semena, so dosti ugodni, kajti poleg določene cene, ki pa bo v primeri s cenami za žito znatno večja, dobi pridelovalec za vsakih 25 kg oddanega semena en liter olja po določeni maksimalni ceni, t. j. približno eno petino vsega olja, ki se iztisne iz semena. Razen tega bo dobil pridelovalec po določeni ceni tudi polovico vseh na njegovo množino semena odpadajočih oljnih tropin.

Površina oljnih rastlin, ki jo uredba zahteva od kmeta, da jo seje, je v primeri s površinami ostalih sadežev zelo majhna in jo bo kmetovalec lahko pogrešal, bodisi da jo prihrani pri kaki krmilni rastlini, kar bo sedaj zaradi zmanjšanega števila živine povsod mogoče, ali tudi da seje nekoliko manj koruze ali prosa. Zmanjšanje pridelka teh rastlin bo tako malenkostno, da na go-

spodarski položaj kmetovalca ne bo vplivalo in da tudi pri manjših posestnikih preskrba živine in ljudi z drugimi pridelki ne bo ogrožena.

Dolžnost vsakogar, ki sam pridelava na njivi in na vrtu zase potrebno hrano, je, da v današnjih časih odstopi svojemu sorojaku proti primerni ceni toliko, kolikor mu je to brez škode mogoče. Vsak dober Slovenec je dandanes tudi dolžan pomagati,

kolikor je v njegovi moči, k temu, da bomo srečno in s čim manjšimi žrtvami prebredli težave in preizkušnje današnjih dni. Vsi moramo imeti pred očmi, tako pridelovalci kakor potrošniki, da smo člani istega slovenskega naroda, da se moramo zato čutiti kot ena družina in da moramo v vsem in v vsakem primeru pomagati drug drugemu. Le tako more naš narod upati na boljšo bodočnost. -sp.

ŽIVINOREJA

Vzgojne bolezni pri govedu

Pod vzgojnimi boleznimi razumemo vse tiste motnje, ki škodujejo ali pa ovirajo vzrejo podmladka domačih živali. Razlikujemo motnje, ki ovirajo normalno oplajanje živine, dalje motnje, ki povzročajo zamiranjne zemetke v materinem telesu, in končno motnje, ki uničujejo ter slabijo podmladek živine v njihovi rani mladosti.

V naših krajih ni tako redko in dokaj poznano kužno zvriganje krav. Dogajajo se primeri, da posamezni lastniki po celo leto ne vidijo telička v svojem hlevu. Poleg pomanjkanja podmladka trpi lastnik občutno škodo zaradi zmanjšanja količine mleka. Kužno zvriganje se navadno zanese v hlev z nakupom breje, okužene krave, ki ob zvrženju ali pa ob porodu izloči s plodno vodo in posteljico ogromno množino klic kužnega zvriganja. Klice se razširijo po vsej bližnji in daljni okolici. Kužne klice dosežejo v organizem doslej zdrave živali navadno s hrano, bolezenske motnje pa nastopijo navadno šele s trenutkom, ko se prične razvijati novo življenje v maternici. Klice se naselijo v razvijajoči se posteljici ter s svojim rastom zrahljajo spoj med zemetkom in maternico, zaradi česar pride do zvrženja. Če pa kužne klice niso uničile zemetka že v materinem telesu, tedaj pride na svet slaboten novorojenček, ki kmalu pogine.

Ce se je kužno zvriganje že vgnezdilo v hlevu, ga je precej težko iztrebiti. Bolje in uspešneje je preprečevati vnašanje kuživa, kar se doseže tako, da se novodošle živali nastanijo v posebnem hlevu ločeno od domače živine, kjer naj ostanejo tako dolgo, dokler se ne ugotovi s pomočjo preiskave krvi, da je žival brez klic kužnega zvriganja. Druga zaščitna mera pa je poseben porodniški oddelek, brez katerega naj bi ne bil noben večji hlev. Porodniški oddelek mora biti strogo ločen od ostalega hleva in tako urejen, da ga je lahko teme-

ljito očistiti in razkužiti. Tako je mogoče doseči, da bolne krave ne okužijo zdravih. Živali-porodnice naj ostanejo v tem oddelku tako dolgo, dokler traja izcedek iz spolovil.

Pri teletih pride v poštev še večje število različnih vrst bakterij. Najpogostejše in najpomembnejše obolenje telet je driska, povzročena po kolibacilih. Kolibacili so sicer normalni stanovalci črev, toda včasih postanejo zlobitni in povzročajo pravo stajsko epidemijo. Prvi bolezenski znaki, kot so: utrujenost, pomanjkanje teka, povišana telesna vročina, se javljajo že prvi dan po porodu. Tem znakom se kmalu pridruži kolika ter smrdljiva in huđa driska. Če teleta ne podležejo driski, zelo shujšajo in poginejo navadno od izčrpanosti. Bolezen se dá preprečiti na približno isti način kakor že pri prej navedeni bolezni.

Kolibacilozi je zelo podoben paratifus, pri katerem se pojavlja večkrat tudi oteklina sklepov. Z razliko od kolibaciloze se pojavlja paratifus nekoliko kasneje, in sicer v razdobju drugega do četrtega tedna.

Med na pol odraslimi teleti včasih huđo razsaja difterija ali davica, ki pa nima nič skupnega z davico otrok. Okuženje nastane po onečiščeni hrani. Nekaj dni po okužbi se prične tele močno slinčiti, preneha jesti in na obeh straneh lica se pojavi precej trda in boleča oteklina. Na otečenem jeziku nastanejo hrapave naslade, katere je mogoče opaziti tudi na licih in na nebu. Čez nekoliko dni se pojavi tudi na nosu rumenkasti izcedek, ki se ga nabere toliko, da skoraj zamaši nosne odprtine, kar povzroča piskajoče in otežkočeno dihanje. Če obolela žival ne prejme pravočasno prave pomoči, podleže v teku sedmih dni, sicer pa se dá s primernim zdravljenjem marsikatera žival ohraniti pri življenju. Razen omenjenih obolenj se pojavljajo pri teletih še druga obolenja z znaki pijučnice, vnetja rebrne mreže in podobnega. K. O

NAŠ GOZD

Kako vzgojimo lep les

Gozdni gospodar ima več sredstev, da izoblikuje v svojem gozdu lepšo rast drevja in da vzgoji drevesa z boljšim in više cenjenim lesom.

Prvo, na kar mora paziti, je, da ohrani rodovitnost gozdnih tal. Vsa umetna čiščenja pri gospodarjenju ne morejo dosti pomagati, če tla nimajo zadosti proizvodjalne sile, to je, če niso zadosti pognojena. Ker je odpadlo listje naravno gnojilo gozda, ne smemo stetje jemati iz gozda preko neke dopustne mere. Skrbeti moramo tudi, da je v gozdu dovolj takega drevja, ki bogato nastilja svoja tla z odpadajočim listjem ali igličevjem. Posebno dobro glede tega so se pokazale bukev, gaber, jelka in smreka. Slabo pa gnoje tla pod seboj bor, macesen, hrast in breza. Dobro vpliva na tla nastilj tam, koder je pomešano listje z igličevjem. Gozdna tla se tudi slabšajo, če jih za dalj časa izpostavljamo sončni pripeki, padavinam in vetru. Zato se ne bomo ogibali samo večjih posevkov na gozo, ampak tudi premočnega redčenja. Prazna tla, ki se naravno ne pokrijejo z mladjem, bomo posepešno pogozdovali z ročnim posajanjem drevesc ali s setvijo gozdnega semena. Ako skrbimo za ohranitev gozdnih tal v najboljšem stanju, smo položili prvi temelj za boljšo priraščanje lesa.

Tudi pri ustanavljanju gozda, to je pri saditvi mladih drevesc ali pri setvi, lahko dosti storimo za poznejši razvoj drevja. Drevesne vrste, ki se rade razraščajo v košate krošnje in debele stranske veje, moramo saditi zelo gosto. Tako mora biti na primer bukovno mladje zelo gosto, da dobimo gladka, ravna drevesna debela. Iglavci so nagnjeni že samo po sebi k ravni in stegnjeni rasti, zato navadno zastduje, če jih sadimo en meter in pol vsakebii. Le borovci radi odganjajo v starejši dobi močne stranske odganjke. Zato moramo skrbeti, da nimajo takrat preveč prostora okoli sebe.

Tretji pripomoček za priraščanje lepšega lesa je pravilno čiščenje in trebljenje mladega gozda. Čiščenje se mora vršiti polagoma, stopnjevaje, zato pa čim večkrat. Pri trebljenju odstranimo iz goste zarašče najprej škodljiv in preveč zasenčujoč plevel. Ne izsekavamo pa onih rastlin, ki dajejo drevescom potrebno stransko obsenčenje, in onih, ki branijo gozdnemu drevju izganjati stranske vejice ter ki poganjajo tako rekoč rast navzgor. Vrhovi koristnih gozdov dreves morajo biti vedno popolnoma svobodni in prosti. Potem že pri čiščenju posebno pazimo na vsa drevesca, ki se najbujneje,

najhitreje in najpravilneje razvijajo. Okoli njih očistimo ves plevel, grmičevje in tudi slabo raščeno, rogovilasto drevje, ki bi jih moglo ovirati v razvoju. Ker drevesca v dobi rastišaj kaj hitro pokažejo, kako nanje čiščenje učinkuje, bo gozdni posestnik, ki ima bister pogled, kmalu opazil, ali se drži pri čiščenju prave mere. Kakor rečeno, pa mora čistiti večkrat in pri tem opazovati učinek svojega dela. Ne sme misliti, da je z enkratnim delom dobro opravil trebljenje za deset ali več let.

Kadar je izloženo iz gozda drevje in rastlinje, ki ne spada vanj, je zaključeno trebljenje in začenja se doba redčenja. Delo je odelej dosti lažje in se po navadi že samo poplača, ker za les in drva pri redčenju že dobimo nekaj dohodkov. Pri redčenju izsekavamo polomljena, ranjena, hirajoča in slabo razvita drevesa. Med preostalim drevjem moramo varovati lepša in dragocenejša drevesa pred sosedi, ki jih hočejo zasenčiti ali z vejami v rasti ovirati. Tudi redčenje se mora vršiti večkrat in v manjšem obsegu z vso previdnostjo. Tak pravilno razredčen doraščajoč gozd kaže nato vrsto izbranih, zdravih dreves, na katerih razmeroma hitro prirašča lep, visoko cenjen les.

Izboljšanje zunanje oblike drevja in kakovosti lesa dosežemo tudi z obsekavanjem vej. S kleščanjem suhih vej se omeji nastajanje mrtvih grč, z obsekavanjem živih vej pa lahko vzgojimo lepšo obliko posameznega drevesa. Tudi klestiti smemo le previdno, v presledkih in večkrat. Veje, ki jih sekamo, naj ne bi bile debelejšje od 4 do 7 cm. Posebno lepša drevesa pustimo rasti dalj časa kakor povprečno drevje. Take prihranjenke ali pričuvance sekamo šele takrat, ko redčimo že drugi zarod ali celo tedaj, ko sekamo na istem mestu drugič zlo drevje.

Nadaljnji pripomoček za povzdigo priraščanja in kakovosti lesa je v tem, da okrog lepše razvitih dreves posekamo ostalo drevje. S tem tako imenovanim svetlobnim sekanjem postavimo v polno luč lepša drevesa, ki začno znatno hitreje priraščati v debelino.

Še pri podiranju lahko nekoliko izboljšamo vrednost drevja. Samoobsebi se razume, da moramo drevje sekati tako, da se ne polomi in ne raztrga. Lepa debela ne bomo po nepotrebnem razžagovali v kratke hlode, zajeli jih bomo s sekanjem kolikor le mogoče pri tleh.

Končno dvignemo vrednost lesa tudi s pravilnim sušenjem posekanega drevja. Les, ki se suši počasi in enakomerno, trpi manj in tudi manj razpoka. Zato je sekanje pozimi navadno bolj priporočljivo kakor pa poleti.